Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Segregirano Obrazovanje u Bosni i Hercegovini

Lamija Tanović

Ekstravangantna državna struktura Bosne i Hercegovine

Neobična državna struktura, koja je stvorena Dejtonskim mirovnim sporazumom, [1] imala je čitav niz negativnih efekata u sektoru obrazovnja. Jedna nedavna studija kaže "Od samog početka Dejtonski Ustav je stvorio decentralizovani, asimetrični i defektni sistem upravljanja u obrazovanju koji je totalno zanemario jedinstvo obrazovne politike, zajedničke ciljeve u obrazovanju, zajedničke vrijednosti, pozitivna i patriotska osjećanja za zemlju i domovinu." [2]

Sl. 1 Federacija Bosne I Hercegovine je sastavljena od 10 kantona: 1. Unsko-sanski Kanton, 2. Posavski Kanton; 3. Tuzlanski KCanton; 4. Zeničko-Dobojski Kanton; 5. Bosansko-Podrinjski Kanton; 6. Srednjobosanski Kanton; 7.Hercegovačko-Neretvanski Kanton; 8. Zapadno-hercegovački Kanton; 9. Sarajevski Kanton; 10. Livanjski Kanton

Jedan entitet, Republika Srpska je uspostavljena kao centralizovana mini-država koja je odlučila da razvije mnogo intenzivniji nivo saradnje sa susjednom državom Srbijom, nego sa ostatkom svoje sopstvene države. Drugi entitet, Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH) je fragmentirana u deset mini-državica ili kantona od kojih svaka ima skoro neograničenu vlast u sektoru obrazovanja (Sl.1). Pored toga, postoji i treći komad Bosne i Hercegovine – Distrikt Brčko koji ima svoju sopstvenu obrazovnu politiku. Tako je država Bosna I Hercegovina ostala bez stvarne odgovornosti u sektoru obrazovanja.

Naime, prema dejtonskom ustavu BiH nema ministarstvo obrazovanja na državnom nivou – obrazovanje je stavljeno u nadležnost entiteta odnosno kantona.

Zbog ovakve neobične organizacije zemlje, obrazovanjem u BiH se bavi 14 ministarstava: dva entitetska, 10 kantonalnih, posebna uprava za obrazovanje u distriktu Brčko i na državnom nivou Ministarstvo civilnih poslova koje ima neku nejasno definisanu ulogu koordinacije.

Član III Ustava Bosne i Hercegovine (Aneks 4 Dejtonskog Sporazuma) [3]daje sve nadležnosti entitetima (Republika Srpska – RS i Federacija Bosne i Hercegovine –

FBiH), dok Odjeljak III, Član 4(b) Ustava Federacije [4] daje kantonima odgovornost „da izgrade obrazovne politike, uključujući i odluke koje se tiču i normativnog regulisanja u obrazovanju“. Tako je obrazovanje sasvim decentralizovano u Federaciji i totalno centralizovano u RS. U takvoj strukturi veoma je teško praviti reforme obrazovanja i veoma skupo finansirati takav komplikovani obrazovni sistem.

Segregacija u obrazovanju

Dok su Dejtonski mirovni sporazum i BiH dejtonski Ustav obezbijedili osnovu za segregaciju u obrazovanju, socijalne I političke prilike u zemlji neposredno nakon rata, su je pretvorile u stvarnost. Oporavak zemlje nakon rata je išao veoma sporo. Prioritet je bila fizička rekonstrukcija zemlje, popravci cesta, mostova, kuća, deminiranje, povratak izbjeglica. Međutim, rat je nastavljen u izmijenjenoj formi I to posebno u sektoru obrazovanja.

Naime, podjela zemlje, osvajanje teritorija, etničko čišćenje koje se nije moglo postići oružjem, nastavljeno je nakon zaključenja mira. Istina, uz mostove, ceste, kuće, popravljene su i mnoge škole, ali gotovo ništa u tim prvim godinama nije učinjeno da se sadržajno utječe na obrazovanje.

Naprotiv, kroz rat i neposredno nakon rata kao pratilja nastojanja da se zemlja podijeli po nacionalnoj osnovi, cijepao se i obrazovni sistem.

Tako su, korak po korak, nastala tri obrazovna programa u BiH: dva koja su preuzeta iz susjednih zemalja (Srbije I Hrvatske koje su obje igrale značajnu negativnu, ali ipak nejednaku ulogu u ratu u BiH) i bosanski program.

I jezik je postepeno podijeljen – dobio je tri imena: bosanski, hrvatski i srpski. Na žalost ta podjeljenost u osnovnim i srednjim školama ostala je prisutna do danas i to je vjerovatno najteža bolest našeg obrazovnog sistema čije negativne posljedice još ne mogu sasvim da se sagledaju, ali su sigurno veoma negativne po stabilnost ove zemlje, njenu sigurnost i najviše se negativno odražavaju na proces pomirenja u BiH.

Međunarodna organizacija OSCE, angažovana u BiH najprije kao organizator općih i lokalnih izbora, dobila je 2002. godine zadatak da pomogne u sređivanju sektora obrazovanja. U dobroj namjeri da pomogne objedinajavanju osnovnog i srednjeg obrazovanja, koji su tokom ratnih i poratnih godina doživjeli totalno razdvajanje, OSCE je koji je organizovala tzv. „dvije škole pod jednim krovom“ – čudni izum segregirane škole.

Segregacija u obrazovanju je nekako apstraktan i akademski pojam pa se bojim da ga ljudi ne shvaćaju. Onima kojima nije jasno to značenje preporučujem da odu pred jednu od segregiranig škola ili «dvije škole pod jednim krovom» i vide savršeno jednaku dječicu kako se po nevidljivim i njima vjerovatno nerazumljivim obilježjima, razdvajaju i ulaze u školu na dva razna ulaza ili, što je još gore, odvojeni su vremenski u dvije razne „smjene“ tako da se ni slučajno ne mogu sresti.

Sl. 2: Segregirana gimnazija u Travniku

Postoje i takve škole u kojima je segregacija djece tako očigledna da i svojom vanjštinom bode oči. Tako je na primjer gimnazija u Travniku jednim svojim dijelom potpuno renovirana dok je drugi dio oronuo i ostario (Sl.2). Ne treba posebno pominjati da u svaki od pomenuta dva dijela idu djeca određene nacionalnosti. Još gore je od toga to što je i njihovo dvorište ispred škole pregrađeno žičanom ogradom tako da im ni u tom prostoru, gdje provode vrijeme odmora između časova, nije moguće da kontaktiraju (Sl.3).

Sl. 3: Pregrada između dva dijela podijeljene gimnazije u Travniku

No, to je tek vanjština. Kad zagledate u unutrašnjost, u suštinu, u nastavne planove i programe, u udžbenike – tu tek nailazite na nešto što zaista govori o segregaciji: tri jezika, tri geografije, tri istorije.

Zaključak: Šta donosi budućnost?

Pitanje koje me uvijek muči u ovoj zemlji kada govorimo o ovim problemima razdvajanja po nacionalnoj osnovi je „Šta je sa onim OSTALIM koji nisu konstututivni narodi, a takvih je mnogo? Gdje oni pripadaju? U koju školu treba da oni idu?“ U BiH postoji 17 nacionalnih manjina koji svi spadaju u OSTALE, ali tu su i svi oni koji hoće da im nacionalnost bude Bosanac ili Hercegovac ili to dvoje kombinovano što je sa stanovišta prakse u drugim zemljama uobičajeno – imati nacionalnost zemlje u kojoj živiš. Sve ostalo su detalji. U Švicarskoj žive Švicarci, u Belgiji Belgijanci, u Njemačkoj Nijemci. To što je neko od njih Bavarac, Valonac ili Flamanac, to zaista dolazi u drugi red.

Ljudi iz OSCE-a me ubjeđuju da bi samo jedan slučaj, koji je samo jedan roditelj iz segregirane škole iznio pred sud za ljudska prava Vijeća Evrope u Strazburu, mogao da sruši kompletan ovaj nevjerovatni sistem obrazovnog aparthejda u BiH. Ne mogu da vjerujem da se među nama nije našao ni jedan takav roditelj.

Već je dvadeset generacija obrazovano u ovakvom segregiranom sistemu.
Bosna i Hercegovina ima tešku sadašnjost, ali je teško zamisliti šta li joj se sprema u budućnosti sa generacijama koje se odgajaju u ovakvom obrazovnom sistemu.

Zahvaljujući, naime, ovakvom obrazovnom sistemu, mi uveliko odgajamo generacije za budućnost koje nemaju ništa zajedničko – obrazuju se na tri navodno različita jezika u okviru tri različita obrazovna sistema, uče različite istorije njihove zemlje i što je najgore, nemaju nikakav međusobni kontakt. Kakvu budućnost ovoj zemlji mogu da kreiraju te generacije kada jednog dana dođu na kormilo ove države?

Pošto ključne odluke za obrazovanje donose kantonalna ministarstva, jasno je da je jedini izlaz iz ove situacije postojanje ministarstva obrazovanja na nivou cijele države, što Dejtonski ustav ne predviđa. Takvo ministarstvo bi bilo moguće osnovati samo ako se slože vladajuće političke partije. Iskustvo iz 18 post-dejtonskih (post-ratnih) godina, međutim, pokazuje da se nacionalne partije ne mogu dogovoriti o ovome. Za njih je segregirano obrazovanje posebno važno u procesu produžavanja njihove vlasti. Kroz takvo obrazovanje oni odgajaju nove generacije koje će uvijek glasati za njih na svakim

narednim izborima. Tako obrazovane generacije su garant njihovog beskonačnog ostanka na vlasti. Prema tome, promjena u obrazovnom sektoru desiće se onda kada se promijeni vlast nacionalnih partija i kada na vlast dođu oni kojima su građani na prvom mjestu, a ne "konstitutivni narodi".

Notes

1. The Dayton Peace Accords ↩
2. Pašalić-Kreso, A. "The war and post-war impact on the educational system of Bosnia and Herzegovina." International Review of Education 54.3-4 (2008): 353–374. Print. ↩
3. Annex 4: Constitution of Bosnia and Herzegovina ↩
4. Constitution of the Federation of BiH ↩

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.